

N:o 153.

Af herr **O. R. Themptander m. fl.**, med förslag till ändrad lydelse af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.

Till kamrarnes förnyade pröfning föreligger ett vid 1892 års lagtima riksdag såsom hvilande till grundlagsenlig behandling antaget förslag till ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen, hvilket afser, att antalet af representanter i riksdagen fixeras och efter en bestämd proportion fördelas å ena sidan mellan de båda kamrarne och å andra sidan, med afseende på representationsrätten inom Andra Kammaren, mellan landsbygden och städerna. Undertecknade, som ej kunna gilla de grunder, hvarpå det nämnda förslaget är byggt, men som erkänna befogenheten af en begränsning af representanternas antal inom Riksdagen, om den vinnes på rättvisans och billighetens väg, hafva ansett sig böra framlägga en motion i syfte att visa, på hvilken väg de ansett en dylik begränsning lämpligen kunna ske. Undertecknade hafva dervid kunnat fullständigt ansluta sig till den motion, n:o 177, som äfvenledes vid 1892 års riksdag framlades af ett flertal bland Andra Kammarens stadsrepresentanter om ändrad lydelse af 6 och 13 §§ riksdagsordningen, dock utan att det deri framställda förslaget blef af kamrarne till hvilande antaget.

I den nämnda motionen vid 1892 års riksdag kriticerades den kongl. proposition, som i hufvudsak ligger till grund för det nu hvilande förslaget till fixering af representantantalet, och angåfvos hufvudgrunderna för motionärernas eget förslag. Då undertecknade dela de åsigter, som fingo uttryck uti 1892 års motion, och den då begagnade motiverin-

gen i allt väsentligt äfven nu är tillämplig, har denna i det följande begagnats, dock med iakttagande af den skilnad, som förefinnes mellan den 1892 framlagda kongl. propositionen i ämnet och det nu till grundlagsenlig behandling hvilande förslaget, och med begagnande af de nyare sifferuppgifter, som stått undertecknade till buds.

De talrika motioner, som sedan 1880 för Riksdagen framlagts, i syfte att ändra riksdagsordningens §§ 6 och 13 eller blott den senare, hafva förnämligast framkallats af den hastiga tillväxt, som antalet representanter inom Andra Kammaren för städerna och särskildt för de stora städerna vunnit sedan 1867 och som till äfventyrs kan komma att fortgå, derest ej ändring vidtages i riksdagsordningens § 13. Under det att representanterna i Andra Kammaren 1867 voro för städerna 55 och för landsbygden 135, utgör deras antal 1894 för städerna 83 och för landsbygden 145.

Såsom en, om ock mindre viktig, medverkande anledning fill ifrågasvarande förslag kan räknas det antagandet, att det redan nu skulle vara behöfligt att förebygga en obegränsad tillväxt af samtliga riksdagsmännens antal. Under det att Andra Kammarens ledamöter från år 1867 till 1894 vuxit från 190 till 228, ha Första Kammarens ökats från 125 till 148 och sålunda riksdagsmännens hela antal stigit från 315 till 376 eller med 61.

Vidare har på senare åren anförts såsom ett synnerligen viktigt motiv till den önskade fixeringen, hurusom magtställningen emellan kamrarne vid gemensamma voteringar skulle, med bibehållande af den nuvarande ordningen, rubbas till förmån för Andra Kammaren, hvilken uppfattning särskildt vunnit uttryck i det statsrådsprotokoll, som finnes bilagdt den ofvaunnämnda kongl. propositionen.

Enligt det nu till grundlagsenlig behandling hvilande förslaget skulle de olägenheter, som sålunda framhållits, blifva afhjulpna derigenom, att dels antalet ledamöter i hvardera kammaren, dels antalet stads- och landsbygdsrepresentanter inom den Andra Kammaren fixerades för framtiden; och hafva dervid valts siffrorna 150 för Första Kammarens ledamöter, samma tal för Andra Kammarens representanter för landsbygden och 80 för dess stadsrepresentanter, hvarigenom totalsiffran för riksdagsmännens antal blefve 380 eller 4 mer än det nuvarande verkliga antalet. I förslaget är dessutom upptaget ett moment, som bestämmer, att om städernas folkmängd uppgår till mer än åttio tvåhundrededelar af folkmängden i hela riket, skall det sålunda föreskrifna antalet representanter i Andra Kammaren 230 utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna.

Det hvilande förslaget väcker genast den betänkligheten, att det onödigtvis åsyftar en längre gående rubbning af nu bestående förhållanden, än dess faktiska anledningar fordra. Förslaget om ett fixerande af hela antalet riksdagsmän i båda kamrarna står tydligtvis icke i något nödvändigt samband med det egentliga ändamålet för den ifrågasatta grundlagsändringen, som varit och är en begränsning af stadsrepresentantantalets i Andra Kammaren tillväxt, hvilken visat sig oväntadt snabb i jmförelse med ökningen af landsbygdsrepresentanternas antal. Icke heller kan man, om lämplig begränsning af de förres ökning vidtages, för närvarande motse en sådan tillväxt i hela antalet af representanter, att deraf redan nu skulle påkallas fastställandet af en oföränderlig siffra. Om åter i en ännu ganska aflägsen framtid, äfven efter att ökningen af stadsrepresentanternas antal begränsats, hela antalet riksdagsmän skulle finnas vara nära att stiga till en af praktiska skäl olämpligt hög siffra, lär det då vara tid att afhjelpa denna olägenhet.

Men äfven om man vill antaga de fullkomligt nya principer, hvarpå förslaget är grundadt, är dock det sätt, hvarpå dessa äro tillämpade, sådant, att det ej kan gillas. Vid bestämmandet i det hvilande förslaget af förhållandet mellan representanternas antal i Första och Andra Kammaren, har i det närmaste bibehållits samma förhållande, som nu är rådande, så att Första Kammarens ledamöter skulle utgöra ungefär 65 procent af Andra Kammarens. Under det att medlemmarnes antal i de båda kamrarna nu är 148 och 228, skulle det enligt det hvilande förslaget blifva 150 och 230 och sålunda en ökning af representantantalet inträda med 2 medlemmar i vardera kammaren. Med skäl kan frågas, hvarför en så godtycklig ändring som denna af lagstiftaren skulle införas och ej vid en fixering talen bestämmas så, som de i verkligheten visa sig. Långt viktigare är dock den anmärkning, som sjelfmant framställer sig mot bestämningen af förhållandet mellan städernas och landsbygdens representanter inom Andra Kammaren. Under det att förhållandet nu angifves genom talen 83 och 145, skulle dessa blifva enligt den nya ändringen 80 och 150. Städernas representanter skulle minskas med 3 och landsbygdens ökas med 5, hvarjemte den städerna nu genom grundlagen tillförsäkrade rätten att få sitt representantantal ökad i mån af folkmängdens tillväxt skulle borttagas. I fullt grundlagsenlig ordning hafva städerna nu förvärfvat 83 representanter emot landsbygdens 145. Under tecknade kunna så mycket mindre medgifva, att något rättfärdigar den retroaktivt verkande bestämmelsen i det hvilande förslaget, som det är obestriddigt, att den alls icke är behöflig för uppnående af det ändamål, man vill vinna.

Om en fixering af representantantalet skall ega rum och i detta hänseende fullkomligt nya principer skola införas i grundlagen, torde i alla händelser statskloket och billighet tala för antalets fixering till det vid förändringens genomförande befintliga. Undertecknade äro emellertid, såsom ofvan nämnts, af den åsigt, att ställningen för ögonblicket ej kräfver så genomgripande förändringar i grundlagen som de ofvan angifna. För att på lämpligt sätt åstadkomma den erforderliga begränsningen uti representantantalet är till fyllest att i §§ 6 och 13 af riksdagsordningen införa lämpliga bestämmelser.

Vid flere föregående riksdagar har man sökt begränsa ökningen i stadsrepresentanternas antal i Andra Kammaren genom att i tredje momentet § 13 af riksdagsordningen höja det invånarantal, som skulle berättiga en stad att få mer än en representant. Af samtliga dylika förslag är det ett, som vunnit sådant erkännande af Riksdagens båda kamrar, att endast ett par röster felats, för att det skulle blifva antaget att hvila till grundlagsenlig behandling vid en kommande riksdag. Detta förslag, som redan på denna grund är förtjent af beaktande, synes ock undertecknade hafva ej oväsentliga företräden framför det nu hvilande och ur åtskilliga synpunkter väl lämpa sig att på ett med rättvisa och billighet mera öfverensstämmande sätt begränsa stadsrepresentanternas antal.

Detta förslag bibehöll den nu gällande bestämmelsen, att städer, som ega en folkmängd af tiotusen eller mer, utse minst en riksdagsman, men införde den ändringen i nu gällande ordning, att städer med mer än tiotusen invånare ej skulle ega rätt att såsom förut utse ytterligare en representant för hvarje fullt tiotusental invånare, utan i stället en för hvarje fullt tal af femtontusen, hvarmed folkmängden öfverstiger tiotusen, dock så att i ett särskildt till § 13 tillagdt fjerde moment bestämdes, att härigenom ej minskning skulle ske i det antal representanter, som städerna en gång förvärfvat. Den motion, som kan sägas hafva varit utgångspunkten för ofvannämnda förslags utarbetande, upptog 20,000 i stället för 15,000 såsom den folkmängdstillökning, som gäfvade rätt att utse ytterligare en representant.

I sitt anförande till statsrådsprotokollet 1863 i fråga om förslaget till ny riksdagsordning yttrade justitiestatsministern: »I afseende å antalsförhållandet mellan landets och städernas representanter är antagen enahanda grund, som följts vid landstingens bildande, så att enligt regel en folkmängd af 20,000 för landet och 10,000 i stad skulle berättiga att till denna kammare sända en representant». Då man nu vill

frånga nämnda, vid det nya representationsskickets antagande godkända princip, hafva undertecknade ansett, att det i ofvannämnda motion föreslagna talet 20,000, såsom bestämmande faktor för de större städernas rätt att utse ytterligare representanter utöfver den första, har det företrädet framför talet 15,000, att med dess begagnande förhållandena regleras för längre framtid, och att slutresultatet skulle, sedan betydelsen af det föreslagna 4:de tilläggsmomentet faktiskt upphört, blifva, att landsbygdens och städernas representationsrätt bestämdes af liknande folkmängdssiffror. Undertecknade hafva af denna anledning i sitt här nedan framställda förslag upptagit siffran 20,000.

Följande exempel visa, huru representantantalet skulle ställa sig i några fall enligt nu angifna grunder i jmförelse med den nuvarande ordningen. Stockholms stad, som vid 1892 års slut egde 252,574 invånare, eger nu rätt att i Andra Kammaren insätta 25 representanter. Enligt ofvan angifna grund skulle Stockholm ej ega utse någon ny representant utöfver de nämnda 25, förrän dess invånarantal vuxit till fulla 510,000. Göteborg, med 107,965 invånare vid 1892 års slut, har nu 10 representanter och skulle icke erhålla någon ytterligare representant, förrän invånareantalet blefve fullt 210,000. Malmö (49,891 inv.) eger nu fyra representanter och skulle ej erhålla någon ytterligare representant, förrän invånareantalet blefve 90,000. Norrköping (33,532 inv.) har tre representanter och skulle få den fjerde, då det får 70,000 invånare. Vid 1892 års slut hade Gefle, Karlskrona, Upsala och Helsingborg respektive 25,008, 21,419, 21,109 och 21,026 invånare, hvarför de nu hafva två representanter i Andra Kammaren. De skulle ej erhålla den tredje representanten, förrän deras invånareantal vuxit till 50,000.

Hvad beträffar de städer, hvilkas folkmängd understiger tiotusen, skulle förhållandena blifva oförändradt desamma, som nu äro gällande.

Genom en sådan reform som den nu föreslagna komme antalet af städernas representanter under flera årtionden att hålla sig nästan oförändradt, under det att landsbygdens representanter tillväxte i antal på samma sätt som förut. Tillväxt i antalet af städernas riksdagsmän under den första tiden skulle sålunda endast föranledas deraf, att en eller annan af de mindre städerna uppnådde ett antal af tiotusen invånare.

Inskränktes ändringen af riksdagsordningen till den nu berörda, uppstår dock det missförhållandet, att medan Andra Kammaren under de närmaste årtiondena icke nämnvärdt ökas, tillväxer den Första i oförminskad grad, och proportionen mellan antalet af de båda kamrar-

nes ledamöter kommer att till fördel för den Första Kammaren rubbas, en omständighet, som synes undertecknade vara af den betydelse, att den påkallar samtidig ändring äfven af grundlagens föreskrifter om Första Kammarens bildande. Med bibehållande af grunden för nu gällande representationsrätt, synes målet i allt väsentligt kunna vinnas genom att höja den folkmängdssiffra, som utgör vilkoret för ökad antal representanter i Första Kammaren.

Då både statsklokhet och billighet, för att ej säga rättvisa, fordra att ej utan tvingande skäl rubba en rätt, som i grundlagsenlig ordning förvärfvats, måste likväl vid denna ändring i riksdagsordningen tillses, att icke genom de nya bestämmelserna det nu befintliga antalet representanter, som de särskilda valkretsarne hafva att utse, minskas. Tillökning uti nämnda representantantal må deremot ej ske anuorlunda, än folkmängdssiffrorna, på sätt här nedan säges, dertill gifva anledning.

I nu gällande riksdagsordning bestämmes, att de för utseende af förstakammarledamöterna fastställda valkretsarne välja, efter folkmängden inom sitt område, en riksdagsman för hvarje fullt tal af trettio-tusen. För att bedöma, huru detta tal af 30,000 bör ändras för vinnande af ofvan nämnda syfte, lemna 1892 års kongl. proposition i ämnet hållpunkter, som äro användbara. Af de propositionen bilagda tabellerna framgår nemligen, att omkring år 1920 den tidpunkt skulle vara uppnådd, då antalet af de större städernas representanter kunde börja att efter den nya, af undertecknade föreslagna ordningen ytterligare ökas. Vid denna tidpunkt beräknar statistiska byrån Sveriges hela befolkning till ungefär 6,350,000. Antages antalet ledamöter i Första Kammaren oförändradt — 148 — och detta tal divideras i nyssnämnda invånareantal, erhålles en qvot af ungefär 42,900. Till jämförelse må nämnas, att den senast publicerade valstatistiken visar, att för närvarande svarar mot hvarje ledamot af Första Kammaren en qvot af ungefär 32,500. Utbytes i riksdagsordningens § 6 talet 30,000 mot 40,000, skulle således efter ungefär 30 år antalet af Första Kammarens ledamöter åter börja att visa bestämd tillväxt samtidigt med Andra Kammarens, hvarvid dock är att märka, att i båda kamrarne tillväxten då komme att ske betydligt långsammare än nu.

Undertecknade hafva därför ansett sig för lämplig begränsning af representanternas antal i Första Kammaren böra föreslå, att i § 6 af riksdagsordningen siffran 30,000 utbytes mot 40,000 med tillägg af bestämmelser, som under en öfvergångstid bibehålla valkretsarne vid nu gällande valrätt.

På nu anförda grunder hemställa undertecknade,

att Riksdagen ville antaga till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till förändrad lydelse af §§ 6 och 13 riksdagsordningen:

§ 6.

1. Första Kammarens ledamöter skola för en tid af 9 år utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga.

2. Hvarje landsting och sådan stad, som nu nämnd är, väljer efter folkmängden inom sitt område en riksdagsman för hvarje fullt tal af 40,000. Går ej folkmängden upp till 40,000, väljes dock en riksdagsman.

3. Landsting och stad, som vid 1892 års slut egde utse 2 eller flere riksdagsmän, bibehålle dock rätt att välja riksdagsman för hvarje fullt tal af 30,000, men ej för större folkmängd, än det eller den hade vid nämnda års slut, och må ej utse ökadt antal riksdagsmän, förrän folkmängden, enligt hvad i mom. 2 är stadgadt, dertill föranleder.

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamöter — — — valet skett.

2. Å landet — — — hvardera en riksdagsman.

3. I hvarje stad, som eger en folkmängd af tiotusen eller mer, utses en riksdagsman och derutöfver en för hvarje fullt tal af tjugutusen, hvarmed folkmängden öfverstiger tiotusen. Öfriga städer — — — tolf tusen.

4. Stad, som vid 1892 års slut egde utse 2 eller flere riksdagsmän, bibehålle dock rätt att välja en

riksdagsman för hvarje fullt tal af tiotusen, men ej för större folkmängd, än den hade vid nämnda års slut, och må ej utse ökad antal riksdagsmän, förr än folkmängden, enligt hvad i mom. 3 är stadgad, dertill föranleder.

Stockholm den 12 februari 1894.

O. R. Themptander. Gullbr. Elowson. Aug. Wijkander.
A. Hedin. Carl Gethe. Carl Falk. Henrik E. Ahrenberg.
Edv. Svensson. E. von Krusenstjerna. Emil Hammarlund.
Magnus Höjer. G. Bruzelius. A. W. Nilson. Joh. Johansson.
Gustaf Ericsson. Wilh. Wester. Olof Melin. Axel Lilljequist.
Erik Wijk. E. A. Zotterman. J. A. Fjällbäck.
C. J. Hammarström. A. F. Liljeholm. S. J. Kardell.
A. F. Broström. H. Amnéus. R. Björck. Adolf Aulin.
Johannes Svensson. C. W. Collander. Gust. Lagerbring.
A. G. Ericsson, Carl Wellander. Edvard Wavrinsky.
 Väsby.
Sven Palme. C. T. Odhner. J. Persson. M. Alsterlund.
C. Wallis. Fridtjuv Berg. J. H. G. Fredholm. David Bergström.
Berndt Hedgren. J. M. Erikson. J. Mankell. John Olsson.
Oskar Eklund. T. V. Forsell. E. J. Ekman. J. Bromée.
P. Norberg. O. Walter. Otto M. Höglund. J. Nordin.
D. G. Restadius. Sierten von Friesen. Aug. Bokström.
Joh. Er. Nordin. A. H. Göthberg. Lars Eriksson. Frans Berglöf.

I ofvanstående hemställan instämmer

Gustaf Ryding.